

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ім. ШЕВЧЕНКА

Кушнір Роман Михайлович

Голова Наукового товариства ім. Шевченка, директор Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАН України, заслужений діяч науки та техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, премії ім. М.О. Лаврентьєва НАН України

Народився 1 листопада 1954 р. у с. Острів Сокальського району Львівської області. У 1976 р. з відзнакою закінчив факультет автоматики Львівського політехнічного інституту за спеціальністю «Прикладна математика». У 1979–2003 рр. почергово обіймав посади молодшого, старшого наукового співробітника, вченого секретаря, заступника директора з наукової роботи, завідувача відділу Інституту прикладних проблем механіки та математики

ім. Я.С. Підстригача НАН України, а від 2003 р. — директор цього інституту. Впродовж 1981–1988 рр. — учений секретар Західного наукового центру АН УРСР. У 1998 р. обраний дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка, від 2005 р. — заступник голови, а наприкінці 2014 р. обраний його головою.

До сфери наукових зацікавлень ученого належать проблеми механіки деформівного твердого тіла і прикладної математики. Він автор понад 300 наукових публікацій, у т. ч. чотирьох монографій, учасник численних міжнародних та всеукраїнських наукових конгресів і конференцій. Виховав цілу плеяду фахівців у ділянці механіки деформівного твердого тіла.

За наукову та науково-організаційну діяльність нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня, відзнаками НАН України «За наукові досягнення» та «За підготовку наукової зміни».

Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ) є найдавнішою всеукраїнською науковою громадською організацією, заснованою 1873 р. як Літературне товариство у Львові з ініціативи культурних діячів Наддніпрянщини та Галичини національного спрямування та за фінансової підтримки меценатів. У 1892 р. перетворене на наукове. Саме тоді розпочався найяскравіший етап історії НТШ. У цей час Товариство було творцем національної науки, котра, зусиллями провідних членів, виходить на європейський рівень. Ключова постать НТШ цього періоду — його голова М. Грушевський (1897–1913). Визначними діячами Товариства стали також голова Філологічної секції І. Франко та секретар НТШ В. Гнатюк.

У 1892 р. засновано головний періодичний орган — «Записки Товариства імені Шевченка» та загалом видано більше 500 томів праць. Організовано й наповнено музей та бібліотеку, сформовано матеріальну базу, відкрито палітурню та книгарню, для молодих дослідників і письменників організовано низку грошових фондів. Національна наука збагатилася повноцінними науковими виданнями із різних галузей наукового знання. У них уперше українською мовою розроблялися питання фахової термінології — математичної, фізичної, правничої, медичної тощо. У 1890-х рр. налагодилися тісні контакти із зарубіжним науковим світом, і вже станом на 1913 р. НТШ обмінювалося книжками

й часописами із понад 200 науковими установами Європи, Америки, Азії та Австралії.

Від 1900 р. члени Товариства беруть участь у міжнародних наукових конгресах і з'їздах, видатні вчені світу стають дійсними членами НТШ. Інституція набуває загальноукраїнського значення, стає потужним національним та державотворчим фактором: члени НТШ у своїх працях науково обґрунтували окремішність української мови (О. Огоновський, С. Смаль-Стоцький), історії (М. Грушевський), етносу (В. Гнатюк, Ф. Вовк), чим заклали теоретичні підвалини для перетворення українців на державну націю.

Другий період в історії Товариства (1914–1944) характеризується спадом наукової та видавничої діяльності, що було пов'язано з Першою та Другою світовими війнами, польською дискримінаційною політикою в міжвоєнну добу, браком наукових кадрів і матеріального забезпечення. Попри всі негаразди, у цей час продовжено науково-видавничу діяльність. Бібліотека перетворилася на найбільшу в світі книгозбірню українки, офіційно відкрито музей НТШ (1920). У 1920-і рр. відбувається тісна співпраця з ВУАН, головним чином з Історичною секцією М. Грушевського. Подвижниками Товариства у цей час були його голови С. Томашівський, В. Щурат, К. Студинський, В. Левицький, І. Раковський, а також М. Кордуба, І. Крип'якевич, В. Дорошенко, І. Кревецький,

М. Возняк, Ф. Колесса, І. Свенціцький, М. Музика, М. Мельник, Я. Пастернак та ін. У міжвоєнний період дійсними членами Товариства обрано всесвітньовідомих вчених А. Айнштайна, Д. Гільберта, Ф. Кляйна, А. Мазона, А. Пенка, М. Планка, Ф. Прегля, М. Фасмера.

У 1940 р. НТШ ліквідоване радянською владою, у період нацистської окупації працювало напівлегально. Відновило свою діяльність 1947 р. в еміграції. У третій, еміграційний, період серед головних здобутків Товариства слід назвати: поширення правдивих знань про Україну; видання «Енциклопедії Українознавства» українською та англійською мовами; виголошення українознавчих доповідей та організація секцій на міжнародних конференціях; реалізація громадських ініціатив діаспори (встановлення пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні, 1964 р.) тощо. Крайові НТШ в діаспорі розвивалися під керівництвом В. Кубійовича, Р. Смаль-Стоцького, Є. Вертигороха, Я. Падоху, Р. Микитовича, А. Жуковського, Л. Рудницького та інших вчених.

В Україні НТШ відродилося 21 жовтня 1989 р. Його основна мета — сприяти збагаченню духовної та матеріальної культури українського народу, його національному відродженню та розбудові української державності. Для досягнення цієї цілі Товариство ставить перед собою такі завдання: українознавчі дослідження в царинах історії, мови, літератури, етнографії, мистецтвознавства тощо; вивчення фундаментальних проблем природничих і точних наук; співпраця та координація своєї діяльності з крайовими НТШ. Інституція об'єднує науковців з різних галузей наукового знання, ставши повноправним спадкоємцем і продовжувачем традицій НТШ, яке діяло в Україні протягом 1873–1940 рр.

Для виконання статутних завдань НТШ наукова робота проводиться у 37 комісіях, більшість з яких поділені на шість секцій — Історично-філософську, Філологічну, Етнографію та фольклористики, Мистецтвознавства, Фізико-математичну, Природознавства і медицини. Спершу до Товариства входили переважно вчені зі Львова, але від 1996 р. організовано 20 територіальних відділень по Україні. На кінець 2017 р. нараховувалося 185 дійсних та близько 2,5 тис. звичайних членів. За новітній період дійсними членами стали такі відомі вчені, як Б. Білинський, М. Боголюбов, М. Брайчевський, Я. Бурак, Р. Гайда, Є. Гладішевський, І. Головацький, М. Голубець, І. Даценко, Я. Дашкевич, І. Дзюба, Я. Довгий, У. Єдлінська, М. Жулинський, Р. Зорівчак, М. Ільницький, Я. Ісаєвич, Р. Кирчів, Г. Кочур, М. Крикун, Л. Крушельницька, О. Купчинський (голова у 2005–2014 рр.), Р. Кучер, Г. Логвин, Г. Максимович, Ю. Митропольський, В. Овсійчук, В. Панасюк, О. Пахльовська, О. Романів

Установчі збори НТШ, Львів, 21 жовтня 1989 р.

(голова у 1989–2005 рр.), А. Самойленко, І. Стасюк, О. Шаблій, І. Юхновський, Я. Яцків та ін.

НТШ провадить широку видавничу діяльність. Від 1990 р. вийшло понад 800 назв книжок у більш як двадцяти періодичних і серійних виданнях, з-поміж яких і відновлені «Записки НТШ» та «Хроніка НТШ». У 1997 р. започатковано друк «Праць НТШ». У 1993–2003 рр. перевидано «Енциклопедію українознавства» в 11 томах. У 2012 р., за інституційної підтримки НАН України, розпочато видання «Енциклопедії НТШ».

У середовищі членів НТШ жваво обговорюються нагальні проблеми українського правописання, українізації комп'ютерних програм, приймаються колективні ухвали щодо найважливіших подій в Україні, чим розвивається суспільна свідомість та здійснюється вплив на законодавчі й виконавчі органи влади в головних питаннях розбудови національної державності (відновлення історичної пам'яті, захист української мови, протидія русифікації в інформаційному просторі тощо). Зокрема, президія та загальні збори НТШ неодноразово приймали відповідні ухвали та звернення до влади і громадськості з планом заходів щодо об'єктивного відзначення 350-ліття Переяславської ради, Голдомору 1932–1933 рр. (2002), 60-ліття Волинської трагедії 1943 р. (2003), недоречності будівництва на Замковій горі у Львові (2005), а також про військову агресію Росії (2015), про стан науки в Україні (2016), гібридну війну (2018) та ін.

Діяльність НТШ засвідчує консолідацію творчих сил української науки. Членами Товариства є вчені зі всієї України, завдяки чому воно стало важливим фактором соборності й духовно-інтелектуального відродження України.

Президія загальних звітно-виборних зборів НТШ, 2014 р.